

A-3310

G R R / NOWEL

M A I C M E T S A N N R R

1—5000

„ODAMESE“ SZINZSINE / JANUS / 1920

A 3310.

1544

ü 15536397

Trükitud Tartus A. Mattieseni trükikojas

Terwe linna jõukais perekonn's tunti kaupmehse Minnuse eeskujulikku ümmardajat Eppu. Et olnud teda nähtud, aga tunti prona Minnuse jutustuste järele ja räägiti temast kui võrratust eeskujust laiskadele teenijatele, ja laisad olid nad kõik; laisad, hooletud, sõnawõtmatud ja kõigi halbade eluviistega ehitud. Sest see oli aeg, kus alama rahwa woorused üleüldse langemas.

Epp oli kaupmehse Minnuse majas „oma inimene“, nagu prona teda teistele kiites alati nimetas. Ta oli sääst üle paarikümne aasta ümmardajaks olnud, umbes poole oma elueast, ja pidas Minnuseid ise ka omadeks. Ta oli oma eluga rahul, mõttes mõnikord hirmunga lahkumise võimaluse pääle ja püüdis siis weel trumalt omi isandaid teenida, et mitte omalt poolt vähematki põhjust lahkumiseks anda.

Tal oli kindel usk õiglusse, ta ei kahelnud kunagi, et kõik häda ja wiletsus, mis kanda tuleb, teenitud on ehk selleks läkitatud, et meid õigel teel hoida.

Ta oli maalt pärit; aga lapsepõlwe mälestused olid tuhmenenud, üksikasjad olid ununenud ja kõik ühte sulanud kui kauge metsawiir stuisse wina taga. Dinult õised uuenäod elustasid aeg-ajalt mälestust, ilmusid heleda-wärwilistena, erutasid teda ega ununenud mitmel päewal. Siis tuli tal meele etu emaga poolpimedas ja suitsuses, nägiste seintega saunahurtstikus, sügiseseid wiimased ja külmad oisatu pikad õhtupoolel lagedal mällikul sookarjamaal ja siis need õnnetused üksteise järele, kuni ta sin majas rahu oli leidnud.

Ena oli pika põdemise järele surnud, kui Epp suure talu karja hoidis. Järgmise aasta sügisel, kui ta juba töötüdruk oli, kukkus ta rehealuse lakaft maha põrandale ja murdis pahema jala põlwest nii õnnetult, et eluajaks lonkama jäi. Siisemini õeldi küll: wiga oleks hõlbus olnud õigel ajal parandada ja lonkuriks poleks tarwis olnud jääda. Aga kes hakkas talutüdruku murdunud põlwe pärast linna sõitma. Suigi kukkumises tema ise süüdi ei olnud — lao põhi oli hooletult tehtud ja langes läbi — oli ta ometi õnnelik, et peremees teda minema ei kihutanud, mõne aja põdeda laskis ja siis koduste talituste jaoks jättis.

Epp oli tööarmastaja, hõmmiku alati esimene ja õhtu oli ta õnnelik, et wiimsena oma wigase jalaga kellegi nägemata wiimaseid talitust wõis lõpetada.

Kui ta neid teist, terweid ja tugewaid töö raskuse, päewa pikkuse, palga nappuse wõi toidu kehwise üle kuultis nurisewat, siis oli see talle arusaamata. Ta kahjatses neid inimest, kes terwed olles tööst röömu ei tunne, nurisemise ja

rahulolematlussega oma elu mõrudaiks teewad ja teiste meele-
rahu rikuwad.

Tema oli wähe põhjust inimeste kurjuse üle kurta ja
kui nad ka tema lombaka jala üle irwitaskid, siis tegid nad
seda mõttematlusse ja hergemeelsuses. Nii walus kui see ka
kuulda oli, tuli see ometi kasuks, kihutas teda weel hoolika-
male kohusetäitmisele ja waljusele iseenele wastu.

Sõige walusam oli talle leeriaeg kihelkonna omawaanuste
poiste ja tüdrukute hulgas kõõtrimajas. Sääb sai
ta alles tunda, kui raske karistuse talle jumal pääle
pannud, ja hakkas ühtlast uskima, et selle läbi teda mingi wäga
raske patuenu õnnetuse eest on hoida tahtnud. Ta hakkas oma
lombakust isegi kõrgelt hindama, kui üht kallist sellist, kes
küll wahi, aga kes meie hinge iga silmapilk ilma elu awat-
luse eest hoiab.

Tema üle heideti nalja, uaerdi, pilgati, irwitati ja
torgiti teda neli nädalat ja siis pidi ta walgeis rõiwis nei-
dude rea lõpul, üksti, — keegi ei tahtnud lonkuriga paaris
käia — õpetaja majast pasunakoori helide saatel kiriku kōn-
dima, kogu kihelkonna noore rahwa pilkude all.

Agas selle eest tundis ta oma südame puhta ja heleda
olewat kui hõõgnuwait sütel walgeks sulanud terase ja kah-
jattes, et need teised hingega kõigest sellest pühast ja ilusast
talitusest kaugel näisid olewat.

Kui ta waremalt jumalat oli palunud, et see tema põlwe-

lun terweks laseks saada, kui ta õõseti hõrdate ja kirglikkude palwete järele imet oli oodanud, siis palus ta seda nüüd andeks, tänas jumalat raske risti eest ja oli walmis weel rängemat oma pääle wõtma, kui see tema püha lastmine peaks olema. Ainult jõndu palus ta risti kandmiseks.

Ained katsumised ei olnud kangel.

Ta oli noor ja teadis isegi, et näo poolest inetu ei ole, aga see pidi ka talle karistuseks saama.

Kui ta ühel sügise õhtul hilja poolpimedas toast wälja tuli, waiw kaenas, et üle õne talli lakka magama minna, tuli talle aida poolt peremees üleaedse noore perepoja Ottoga wastu, kes tihedat sarja laenama tulnud.

„Kas ei karda ka üksti lakas magada?“ küüts perepoeg.

Järgmisel õhtul, kui Epp juba uinumas oli, kuulis ta wärawa küljes midagi lõksatawat, nagu oleks seespoolne haak langenud. Siis kuulis ta redeli pulgad nagisewat ja kedagi põhus kahistawat.

Epp kargas istuli ja küüts hirmuult: kes sääl on?

Wastati softnal, et ta hära ei teeks, ja warsti tundis ta hästi enese külge pandawat. See oli üleaedne perepoeg, kes kofe kaisutuste, suudluste ja suurte lubamistega algas, mõnenädalase kinsamise ning pühalikkude lootuste järele Epu wastupaneku murdis ja kui juba lumi maha sadas, nii et jäljed järele wõltsid jääda, käimise lõpetas. Kewadel, just kaerakülwi ajal, sai Epu aeg täis ja ta sünnitas säälсамas talli-

lakas põhu sees waeweldes poja, kellele pühhas ristimises
Tobwer nimeks pandi. Sel puhul pidas õpetaja jutluse sohi-
naiste üle ja kuulutas neile nende lihasimude orjamise ka-
ristuseks pörgus wääwli- ja tulemeres igawest piina.

Peremees ei ajanud Eppu minema, kuigi see talitamise
juures lapsega tegemist pidi tegema ja aega wiitma.

Agga säääl tuli ühel pühapäewal wallakirjutaja abi, kes
wiina armastas wõtta, ja andis Epule nõu lapse isa käest
kaswatusraha nõuda, sest seda lubada riigi seadused ja kohtud.
Ta seletas ära, kui raske on ühel tüdrukul, kellel päälegi
täit terwist pole, last toita ja katta, ja kui see weel haigeks
peaks jääma, kuidas rawitseks ta siis haiget last!

Epp oli wiimaks nõus, andis lapse isa üles ja säääl-
jamas kirjutati talle kaebuskirigi walmis, mille eest ta oma
wiimsed rublad wallakirjutaja abile peo pääle luges.

Ohtul agga oma põhukotil lamades ja ninuwat last käte
wahel hoides, palus Epp oma tegu andeks. Eks olnud jumal
ise Otto kinsajaks tema juure lakka läkitanud. On tal nüüd
õigus Otto pääle kaewata? Eks olnud ju kõiges selles süüdi
tema, Epp, nõrkus! Ta oli kogu kinsatuse ajal meelesheit-
likult jumalat palunud, oli wõidelnud ihu ja hingega, agga
wiimaks omeki langenud. Agga seegi ei sündinud ilma jumala
tahtmata. Jumal on teda ilma tühjusest eemale tahtnud
tõmmata ja tuletab lapse läbi oma armunõu iga sllmapilk
meele. On tal nüüd õigus Otto pääle kaewata, kuna see
ainult jumala tööriistaks armunõu teostamisel oli!

Õnne nädala jooksul kibedas tegewuses ja elu raskustes

unnes tal see kaebuskiri täiesti ja kutsu kohtusse ilmuda tuli talle ootamatult, ehmatas ja hirmutas. Minemata ei julenud ta jätta, rasket karistust kartes. Peremees pahandas päewa raiskamise üle, sest parajasti oli rukkipeemu aeg ja inimest tööle hädasti tarwis. Perepoeg ei olnud kohtusse ilmunud, aga tema eest kõneles mustas künnes ja walge kaalussega peen prillidega herra wõõras keeles. Sypile pandi küsimisi ette ja tõlgiti ta kohtuised wõõrasse keele. Ta tõendas jumala nimel, et üleaedse peremehe poeg Otto minewa sügisel tön kokkupaneku lõpul tema pool hakanud käima, teda ütelnud armastawat ja pühalikult töötanud teda naiseks wõtta. Lume tulekul, nii umbes kaadrinapäewa aegu, ei ole ta aga enam tulnud, ei tea mispärast.

Sypilt lasti küsida, kes üleaedse perepoja õistest lakas-käimistest tunnistada wõib, kes nende ühesmagamist näinud wõi kuulnud.

Syp läks selle küsimise juures segaseks. Kes wõiks niisugust asja tunnistada, kelle nähes wõi kuuldes wõis see sündida! Üks jumal nägi kõike seda ja teab, mitte keegi muu, ja Syp on walmis jumala ees wanduma, et tõtt räägib. Seda ei pandud tähele, ta wõeti perepoja teotuse pärast wastutusele ja mõisteti kaheks nädalaks aresti.

Kui ta wangimajast koju läks, oli lapsed surnud, ja matmise juures sai ta weel waimulikku poolt rängasti häbistada.

Nil wäga kui ta ka harjunud oli inimeste naeru ja pikkega, mis ta kõik ärateenituks pidas, nii kannatlikult kui ta ka ülekohut kannatas, uskudes, et see tema hingele kasuks tuleb, — nüüd tahtis ta siit siiski põgeneda, kuhugi eemale, kus teda ei tunta ega teata. Et ta oma wigase wasfaku jala pärast täieks töötüdruks ei kõlwanud ja isegi talus talitamine teda üleküta päästas, mölles ta linnas teenistust otsida, kus tubane talitus talle üle jõe ei pidanud olema.

Ta köitis oma paremad riided kompsu, wöttis pere-mehest mõne rubla raha ja läks linna sissesõidukoowi poolpimedasse keldrituppa korteri. Paar päewa käis ta ajalehe kuulutuste järele ja oli juba meelt heitmas, sest wigase jala pärast ei tahtnud keegi temaga pikemalt rääkidagi.

Kas oli nüüd proua Piinusel raske teenijat leida, — tema juures ei seisnud keegi kama, — wõi meeldis talle lombaka alandlik wähenõndlikkus — ta wöttis Epu teenistusse.

Alles pikkamisi hakkas ta oma lombaka ümmardaja wäärtust hindama ega kahjatsenud oma tolekordist walikut.

Epp ei olnud palga asjus nõndlik, nagu teised, terwejalgsed tüdrukud. Ta ei nõndunud iialgi palga juure ega küsinudki palgaraha, kui proua seda maksa unustas; kui raha talle hädasti waja läks, tuletas ta seda prouale alandlikult meele. Ja waja oli talle seda ainult riidehilpude ja jalatšite muretsemiseks, aga neidki trotsis ja kulutas ta wäga wähe. Pikkamisi tekkis palga asjus niisugune wahekorid, et proua tema riiete ja saabaste seisukorda teadis ja siis raha

audis, kui midagi hädasti vaja oli, muidu aga korralikult palgamaksmisest juttugi ei olnud. Epp ei pidanud arwet ja proua ka mitte, wist teades, et see tema kahjuks ei tule.

Epp oli õnnelik, et koha leidnud, kust äraajamist wist karta ei olnud, kus proua teda isegi oma inimeseks nimetas, ja ta katsus seda tänuwõlga hoolsuse, ustuuse ning sõnakunlmisega tasuda.

Spp elutses köögis, ega astunud säält asjata wälja. Ta ei tahtnud oma wigasust ilma filma ette wiia. Terwejalgsse noore teenija hooleks oli taldrikute, lindade ja kauside lauade kandmine, wõõraste ktselask ja wäljasaat. Dinult hommiku poole, kui herra äris oli ja proua lastega kõndimas, läks Epp tubadesse, et neid põhjalikult puhtaks teha. Köök oli, nagu proua Zinnus oma wõõrastele Epust rääkides öelda ei unustanud, walge ja soe. Siia tõi Epp iga õhtu, kui kõigil talitustel lõpp, wäikesest eeskojast, mis tagatrepile wiis, kokkukäiwa riidest põhjaga raami, heintega täidetud padja, takuse lina ja õhukese waiba. Enne kui hommikul keegi weel ärkas, olid need asjad jälle köögist eeskotta koristatud ja Epp juba päewast askeeldamist alganud.

Hommikul, aseme koristanud, pesti ta filmi ja luges kuuwatades Issa-meie palwe. Hõredaid juukseid emalt päritud pigetatud harjakesega langust kahele poole sagedes softstlas ta mõnd lauuraamatu salmi. Siis algas ta päewast talitamist rõõmsa meelega, wäsimatu hoole ja rangematu wastupidawusega.

Ta harjas eeskojas herra, proua ja laste riided puh-
taks, nii et tolmukübet neist leida ei võinud, wiksiks siis
saapad läikima kui peegliklaast. Oli weel wara tüdrukutki
äratada, kes õhtul mundrimehega wärawas kama juttu ajanud,
ja Epp waatas kõõgis ümber, kas sääl midagi korraldada,
puhastada, haljastada wõi pesta ei ole. Walgest ja punasest
wasest, alumiiniumist ja plekist kastrulid, toobid, teelikased,
riiuid, kulbid ja kortnad hiilgastid kui helgiheljad, pannid
ja wormid olid ka kõik omal kohal. Epp teadis pääst kõigi
nende kriimud, lohud ja plekid, mis tüdrukud ettewaatamatult
leinud. Kollased puust astjad soola, jahu, tangu ja munde
atnete jaoks rippusid reas. Latid ja kõrgel riinuil olid kõik
asjad korras, ei midagi juhuslikult, ei midagi kogemata
pandult. Palju kordi oli ta asju, astjaid, nõusid ja anumaid
proowiks teistki ritta seadnud ja siis eemalt waadanud, kas
ei ole nõnda kenam; palju kordi oli ta kõik ümber seadnud
käepärasuse põhimõtte järele: mida sagedamiini tarwitataw
ast, seda hõlpsam kätte saada peab ta olema.

Ta waatab, kas pliidi all tuhka ülearu ei ole; kui
on, paneb peenikest, tolmpeenikest natuke tagawaraks, et
sellega mõne metallasja põhja wäljastpoolt haljastada, ainult
wälispoolist põhja, mujalt hõõrub ta palja riidega, et mitte
kriipse ega kriime teha. Siis lasseb ta „Bernhardi“ koera
Neero sisse, kes eeskojas kraabib, annab talle kõrwalepan-
dud eilseid söögijäänuseid ja silkitab sääljures ta pääd.
Neero limpsab keelt ja ootab weel midagi. Epp pistab talle
õhtusöögist kõrwalepandud suhkrukukihese mainuroaks. Kui

aga koer ikka weel põnewusega Epy otsa wahib ja wiimaks isegi püsti kargab, noomis see teda sõbratiku waljusega: „Äine'nd Neeru! Kraabid mu jaki weel lõhki. Ääe, põllet on käpa jälg pääl... Iga hommiku kannad kõõgi liiwa täis... Seida pikali ja ole wagu!“

Epy wõtab harja ja pühkemekühwli ja kastib Neero jäljed kõõgi pörandalt, lähleb siis toob alt keldrist paar sületäit puid, waatab tasakest üle ukse teenija tuppa, kus wana lauakell natuke longates käib, üht tiksu teisest kõwemini lüües, ja liigutab siis tüdrukut tasakesti õlast. Aeg on tuld pliidi alla teha ja kohwi keeta.

Eule teeb ta ikka ise üles, sest ta on tähele pannud, kui palju tüdrukud selle juures asjata waewa näewad ja aega wiidawad. Ta on mitu wiisi järele katsunud, kuidas kõige wäheha waewaga ja kõige kiiremini tuld lees alata. Süüteks on tal alati kuiwi pirde tagawaral ja lõmme kuiwatab ta pliidil järjest. Ta seab pürrud pliidi all kas wahelisi üksteise pääle wõi jälle peene ristypuu pääle riita, paneb neile jämedamaid halge kas enne wõi pärast süütamist otsa, ette arwates, kuidas leek ühe süütega pürgude, pilbaste ja säält halgude külge hakkab.

Kui piimamees uulitsal kardnõustid täristab ja „Suuli!“ karjub, ruttab Epy ise ämbriga alla, sest tüdruk ehis weel ennast. Näised on piimamehe ümber piirand ja upitawad oma kruuse, toope, kausse ja kanne üksteise wõidu wankri poole. Ligipääs on raske, aga sin ei ole Epy ei alandlik ega kartlik, — ta ei ole euese eest wäljas, waid kellegi kõr-

gema ülesandel — herra peab warsti ärru minema, ta peab wiibimata hommikueineks kohwi juure piima saama.

Ta teab, et prona tüdrukulise vähemalt tagaselja etteheiteid paljusöömise pärast teeb, ja katsub sellepärast wähega läbi ajada. Soob klaasi kohwi, millesse ainult moepärast suhkru riputab, ja sööb leiwatüki kõrwale, mis wõiga waevalt halliks määritud. Söömine on ka nii kõrwaline asi, iseäranis hommikul, kus mitmekesine päewane tegewus ees; tarwis mõelda, kuidas sellega toime saada, kuidas seda nii hästi teha, et prona täiesti rahul oleks ehk koguni kiidaks ja, mis pääasi, et enesel süda täiesti rahul oleks. Siis on Eyy rahuldatus ja ükski tähtis mees maailmas ei wõiks kordalainud suure teo üle ülemat rahuldust tunda. Siis tänab ta õhtul oma raamise heites, mis keskest sügawale lohku wajub, südamest jumalat, kes tema saatust nii imelikult on juhtinud ja talle raskete katsumiste järele wiimaks rahuning õnne osaks saada lastanud.

Hommikulise kohwi järele käed risti pannud, tõuseb ta otsustawalt üles ja päewane talitus läheb edasi, ei räpakalt kiire ega mõttetult tormaw, aga kärmas ja hoolas. Tubade koristamiseni on weel aega, aga kõõgis leidub tegemist, kui laiselda ei taha, kui kõik korras tahad pidada ja kõigea õigel ajal walmis saada!

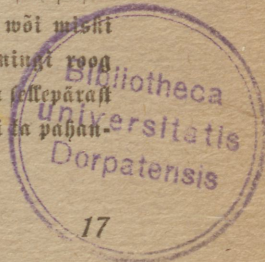
Üks raskemast päewatööst on aga tubade koristamine. Siin võib ta aga hoolsust ja leidwust näidata! Ei pea tolmukübet jääma ei kabinetti lauale, ei ühegi wäikse asja pääle, ei saaki plüüsistmetele, pildiklaasidele wõi raamidele. Põrand

peab olema kui peegel ja peegel peab olema nagu ei olekski
 teda, waid ainult raam. Si läinud see töö, igapäew, aastast
 aastasse, ei igawaks ega tüütuks. Ta leidis ikka uusi wiise
 tolmude põhjalikumaks ja kiiremaks pühkimiseks, teisedas ja
 muutis alatasta pühkimise wiisi ja korda. Ta oli palju oma
 töös aastate jooksul täiendanud, palju muutnud. Iga kord
 wõis ta isekohast alata, kord kabinetis] raamatutiinult,
 kord lauast, kord rahuinglikujult, kes loorberpärge kaste
 käega kellegi pähe panekuks ülewal hoidis. Kord algas ta
 saalis otse kõrgeist seinapeeglist, mille kroon ja raami tiguksarbi-
 sarnase awausega nikerdused selleks näisid olewat, et säält
 tolmude raske oleks wälja pääda; läks siis piltide juure, mille
 mitmesuunalised kullatud raamid ka hoolsat pühkimist nõudsid,
 ja wõttis selle järele pantiino ning tumepunase plüüsiiga mööbli
 kästle. Ka sel mööblil olid tolmude warjamiseks ja kättesaa-
 mise raskenduseks selg- ja kästloed nikerdatud ja freitud ilus-
 tustega, millest mõned õrnemad osad juba murdunud ja kadu-
 nudki. Aga aastakümne jooksul olid kõik need asjad, nii
 osawalt kui nad ka tolmude warjasid, Epule armsaks ja oma-
 seks saanud; ta puhastas neid kui oma lasti kannatlikult
 ja hoollega ja silus lõpuks palja peoga üle tooli wõi sohwa
 kulumud punasemurulise põhja. Oli weel teine kogu mööblid
 saali ühes nurgas, mõne aasta eest ostetud, enne tütre Mi-
 randola leeripidu. Nagu proua ise köögis jutustanud, ei
 olnud see kogu mitte tellitud ega kauplusest toodud, waid ühe
 rutuliselt ärareisija tuttawa käest ostetud, aga „niisama kut
 täiesti uus“. Puhastamiseks oli see kogu palju hõlpsam:

lihtsad, digejoonelikud, nikerdusteta selja- ja käetoed, lühikesekarwane roheline plüüs ainult põhja ja seljatoe keskpaigas. Aga Epp leidis selle mõõbli külma ja võõra olewat, harjus küll teda aegapidi sallima, aga kodust wahekorda ei tekkinud.

See igapäewane tubade koristamine on kokkusaamine sadade asjadega, millest üks wähest wähem armas ja omane kui teine, aga waheldust toowad nad kõik, ja kuidas elaks ta ilse päewa neid nägemata, nendega lähedalt kokku puutumata, neid pühkimata ja silitamata!

Paar tundi kulub rutates koristamiselis, tüdruk prouaga on tagast; proua räägib lõõtsutades häbemata kõrgetest hindadest, halwast kaubast, pistab toorelt üht ja teist suhu, ja siis algab igapäewane päälasting proua enese juhatusel. Zitiitakse, kooritakse, hakitakse, lõigutakse, raintakse, hõõrutakse ja tambitakse, plüüdi kolmel awansel hakkawad pajad ja kasturid kahisedes tossama, pannid säriseva ning praeahjust kostab tume surin. Hõök on auru täis, roalõhnade wiiruk tõuseb lae poole, walgub isegi tubadesse, kust proua ise sagedasti ühte ja teist maitsma ilmub, stia soola, stuna würtse, ühte patta tilga wett, teise sirsu piima juure lisada käsib. Tüdruku nägu õhetab ja Epp tunneb oma palged kuumawat, aga kellel on aega stin lahingu palawuses ja ägeduses seisatuse wõi jahutuse pääle mõelda! Stin kergesti ei wõi miski ast digel stmapilgul ununeda, kui kergesti wõib mingi roog põhja põleda wõi kõrbedada! On kõike ette tulund, ja kolleparast ei pane Epp imeks, kui proua kurjalt käsutab, kui ta pahandawalt hoiatab ja ärewalt meelefulleust teeb.

Kuumus köögis tõuseb kõige kõrgemale kraadile; prona käib sagedamini maitsmas, teeb sümboolselt korraldusi, annab käske, võtab mõne uue tagasi, muudab ja täiendab mõnda. Tüdruk jookseb söögitoa laua, puhvetikapi ja köögi vahel, hakatakse padastid tulest võtma, pliitirauad kõliseswad, praehju üks paugub ja Epp südant täidab ärew rõõm suure töö kordamineku ja lõpuleviimise üle. Ta tõstab auravaid rooge ajajaise, praetükke liudadele ja kallab kastet kannudesse. Tüdruk kannab lauale...

Söögitoast kuulukse lustikate köikinat taldrikute vastu. Epp ja tüdruk hingawad kergemalt: kõige raskem ja vastutavam töö on täna jälle möödas! Tüdruk istub ja ootab söögitoast prona käske: wiigu supitaldrikud, toogu praad, toogu kaste, toogu magus toit... Epp aga on juba tööle hakanud: kraabib paja põhju ja puhastab panni, kohendab pliiti all tükid hunkusse, lükkab sibri koomale, sest prona hoiab sooja, Epp niisama — tööd leidub ikka sellel, kes laiselda ei taha, kes hooletu ei ole; näe, pliit on puru täis, põrandat tarwis pühkida, ülejäänud halud pliiti sun ees riita laduda, pink ei ole puhas, köögi lauad on kõik nõud segi.

Siis kuulukse söögitoas toolide kolinat ja tüdruk ruttab lauda koristama. Prona tuleb kööki ja möötab paremaist toitudest jaopäraist teenijatele ning kähib sööma hakata. Epp jätab sagedasti sellestki, mis talle jaopäraist möödetud, osa järele, ta peab mainusaja söömise patuks ja hinna orjamiseks, katsub kõige hädalisemaga läbi ajada, kõike üleearnst põlates.

Lõnna järele paneb ta käed pikemaks palwetamiseks

risti ja annab tänu Loojale, kes teda heldesti toitnud, palub ka edaspidi seda helbust näidata ning tuletab tänulikult ka prouat ja herrat meele.

Siis algab nõude kõlmu ja wee sulin; kõik peab olema puhas, läikima ja hiilgama!

On kõik lõpetatud, mis lõunaga kuidagi ühenduses, siis tuleb lühike waheaeg, ükskord pikem, teinekord lühem. Esialgu oli see Eyu sagedasti rahutuks teinud, teda abitult ümber sundinud waatama ja tegewust ootama, kuid raske oli midagi leida: kõõgi anumad olid haljastatult riinlitele seatud, lauad ja pingid üleaarustest asjadest wabad ja hoolega küüritud, walgeist kahwlikiwidest pliit pestud, wärwimatu kõõgipõrand puhtaks küüritud. Eyy tarwitas kõõgipõranda küürimiseks libedat; igapäew korjas ta ahjudest ja pliidi alt tuha lagunud pange ja keetis laupäewiti libeda nädala jaoks walmis; sagedasti lõi ta õnest liiwa, riputas seda küürimiseharja pöäle, et põrand walgemaks saaks, ja see oli alati walge kui palkang.

Oli küll wahel midagi koshendada oma riiete kallal, aga tohtis ta päewa selleks kulutada! Ohtu hilja unearjast wõis ta midagi enesele teha.

Proua oli Eyu abitust wist märganud ja oma ümmardajale kohe appi tulnud. Oli lõnga ja sukawardad kõõki toonud, ja sest saadik ostis ta harwa sukki ja sokke poest.

See oli vaikne tund, kus mõtted elu üle pikkamisi liikusid ja kujutuses üks pilt teise järele tekkis, nagu filmad sukka wardad.

Suvel paistis õhtupoolliti hilja päike kööki ja haljad
 waskkastrulid sätendasid. Pimedal ajal põles seinä küljes
 klaasiga lambike. Mitu korda oli Eyy mõelnud, et waewalt
 küll ilmas teist kohta võib leida, kus nii mõnus soe ja
 kodune oleks. Ohus heljuwad weel mingid lõnnaste roogade
 lõhnad ja kõik need waseff, plekist, alumiiniumist, kollasest
 sawist ja walgest portselanist asjad on talle aja jooksul arm-
 sailks selliskilliks saanud, iganähel neist oma saatuse, oma elu
 ja oma muredki, mis Eyyale wõörad ei ole. Nää, kui kõrgilt
 see walgest plekist kõrge kastrul oma pikka saba tõstab, ja
 kui waljult ning laialt ta täriseb, kui talle tühjalt külge
 puutud, just nagu mõni häbematu ja kõrk turuaine! Tõstsed
 ja uhked on alumiiniumist kastrulid: ei kiirga ega tõsta tühja
 asja pärast kisa. Kõige armsam on talle see tühikese sabaga
 kastrul, wana, täis lõhestid, lõhke ja kriime, põhjast linuta-
 tud ja palgatud, ahandlik, wiisakas, eburõõmus, olgu päewal
 wõi tulewalgel. Kõige sagedamini waatab Eyy lema puna-
 sesse kortsulisse palgesse, tunneb enese kui hää selliskillse lähe-
 duses, silme ette kerkiwad ilusad mälestused ja mõnikord
 tabab ta enese koguni kergemeeliste ning patuste mõtete
 päält, mis ta kohe jumalalt andeks patub.

Kõik see suur pere pfiidil, riikulil, warnade ja naelte
 offas rippuw, elas oma elu, iganähel omad mured ja rõõmud :
 üks oli noor, teine wana, üks täie jõu juures, teine lähenes
 surmale. Waiksel õhtupoollisel tunnil puhkaskid nemadki enne-
 lõnnasest lahingust, kus nad tulest ja weest läbi käinud, elu
 ja terwist kaalule pannud. Nad puhkaskid ja mõlgutaskid

waikselt mõtteid; wanemad waaltesid kujutuses ilusaid ja kurbi pilte minewikust, nooremad unistasid tulewikust ja elurõõmudest. Isegi wana raskemaoline kappland, kes oma siiskonnas nii palju peetis, näis mõttes olewat, kuna peen ja kõrgejalgne laekatu walge land kahtlemata mingi kergeteemelist ja jumalawassatut kujutles.

Siis algas õhtune tegewushoog, lühem ja waiksem kui lõunane. Epp süütas jälle tšokke koldesse, aga peene-
maist puist. Wädagi särises ja kähises pliidil, tüdruk käis söögitoa ja köögi wahet ja kõlistas nõndega, prona waatas mõne korra üle ukse, aga üleüldiselt puudus lõunane põnewus, kiirus ja ägedus.

Söögitoast kostis tasside, klaaside ja taldrikute kõlin, kord waiksem, kord walgem, kuidas külastiste arw ja herraste meeleolu. Talitus lõppes mõnikord enne kui lauda hakati koristama ja Epp tuges siis oodates filmapilguks pliidil ette neljajalgsele pingile. Waikselt liikuwad leegikesed ümbritsefid kahwalute õitena werewaks süsnewaid tükke, pehme soojus ninutab roidunud unistusse; oli hää olla liikumata ja waadelda hiljuti ujuwaid kujutuspile, mis ei näidanud tulewikku tumedana ega minewikku kurwana. Pikkamisi lagunesid tükid roosadeks süteks, millele õrnad walged ebe-
med kui nõusuled päale ilmusid. Nii istuks ta ja wahiks pooleni õõni süte hõõgumist ja aeglast tuhaks lagunemist. Aga söögitoast kuuldnub toolide mürin, herrased tõusewad üles ja tüdruk ruttab lauda koristama.

Epp katkestab unistuste kangastuse, sunnib enese ist-

melt tõusma, kallab kastrulist wett kausi ja hakkab nõusid pesema. Tüdruk istub lana ääre sõoma, kutsus Eppugi, aga ei, see tahab enne kõik ära teha, kõik korda seada, siis alles on sõomiseks aega. Ohtusööki hoiab ta ilusaks, waikselt enesega wiibimiseks, mille juures enam päewased talitused ja mured ehitamas ei tohi olla, mingu wõi toidud külmaks, söögu wõi tüdruk tema jaokski osa ära.

Kõik on pestud, kõik kuivatatud ja paigale pandud, laud lapiga pühitud ja põrandki harjaga üle tõmmatud. Kui siis silmad kõigest üle lastud kätä, tunneb Epp sunni rahuldust, nagu jumal loomistöö lõpul, ja istub lauda oma õhtust palukest wõtma. Nüüd ei-sega teda enam ükski tänastest talitustest ega tee enam mingi mure ega hool ärewaks. Ta pistab pikkamisi palukese teise järele suhu ja pöörab mõtled jumalikkude asjade poole.

Siin oma ärewa liikumise ja rahutu ruttamisega, oma sajatuhandete elanikkudega igasugusest elukutsest, rikkaste ja waestega, kes kõik igapäew pöördidust ja ihukatet tarwitastid, oli teda algusest pääle salahirmuga läinud, aga ühtlasi aukartusega selle ees, kes seda kõike korralikult juhtis, et midagi seisma ei jäänud ega segi läinud. Igaühel oma töö ja toimeus, igaühel oma eluase: kes herradeks loodud, need elawad herradena, ja teenijad teewad oma tööd. . . Aga kui korraga midagi segi läheks wõi seisma jääks? oli ta alguses sagedasti mõhtuti üksi olles mõelnud. Hastate jooksul oli ta aga rahuliku kindluse omandanud, et midagi segi ei lähe ega seisma ei jää, ja selle tagajärjel kaswas ja

kõwenes usk selle sisse, kes kõike seda juhtis, ja tänutundmus suurenes.

Ta tänab õhtusöögi lõpul ristis käitel veel terve päewa päätoiduse eest jumalat ja ka leiwanemaid. Kui veel hilja ei ole, wõtab ta sika kätte ja jatkab seejuures oma mõtteid ilma ja elu üle. Ta leiab kõik asjad targasti seatud ja imeliselt kokkukõlas olevat. Maal põllul kasvab wili, et põllumees ennast toita wõiks ja ka linna elanikule tuua. Linnas on aga mitmesugust kaupa müüa, mida põllumehelegi tarwis. Põllul kasvab wilja, millega rahwas oma pääd wõib toita, kasvab rukist igapäewaseks leiwaks, kasvab ka nisu pühade saiaks ja roaks rikastele. Põllul kasvab lina ja kanep ning lammas annab wille, et igaüks ennast katta wõib, rikkad herraste kombel, waesed — oma seisuse kohaselt. Kõik on maa pääl, mis inimesele tarwis; puud kasvawad metsas ja linnudki laulawad, et süda igaühel rõõmus oleks. Daaal kasvab hein, elajatele söögiks, jõgedes, järwedes ja kaewudes on wesi inimeste ja loomade joogiks ja päike tõuseb igaal hommikul ilma walgustama ja inimeste meeli rõõmustama. . .

Epp leiab enese wiimaks tukkumast, sika silmad on segi. Ta peab seda patu meeks, mis teda ei lase niisuguste asjade pääle mõelda, aga paneb sika ja lõngakera lina laeka, toob raami ja magamisriided eeskojast kõiiki. Õhukese waiba all keskelt lohkuwajunud raamil paneb ta käed risti ja tänab veel kord jumalat kõige eest, mis see täna oma rohkest heldusest annud.

Ta palub andeks kõik oma teades ja teadmatult tehtud patud, töötab olla hoolikam, töökam ja himustada vähem häid roogi, mida valmistada aitab. Tuletab palives meele oma tüdrukut, kes ei ole küllalt sõnakunelik ja hoolas, palub perepoja eestki, kes kord tema ekkitas, oma surnud lapse hinge eest, ja ninnub enne kui aamen öeldud.

Spu leiwawanemal oli kaks poega, Adalbert ja Eugen, ning tütar Mirandola.

Proua ja lapsed lasksid mõnikord Eypu Eugeni nime korrata ja naersid wõõrilt wäljaütlluse pärast.

„Eyp, ütles Eugen,“ käisid lapsed kui painajad pääle ja sajale ning tuhandele korratale kordas Eyp kannatlikult proua ja laste rõõmuks „Entseen“.

„Entseen, Entseen,“ kilkasid lapsed, häämele pärast käst kokku sühes ja proua ümber keksides.

„Mamma, miks ei ütles mitte Eyp Eugen nii kui meie, miks ta walesi ütles?“ küsis kord Adalbert proualt.

„Eyp on harimatu ja rymal maainimene, sellepärast ei saa ta seda nime õieti öelda,“ seletas proua.

Õli weel kolmas poeg Viktor-Siegfried olnud, aga see oli kahe-aastaselt külmetamise tagajärjel surnud, hoolimata sellest, et teda saunpalawas toas willastesse ja siidwaipadesse pakitult kardetawalt õhufõmbust eemal hoiti.

Mitmel korral oli proua tema surmast kõõgis rääkinud

ja seda kaotust iseäranis enese kohta raskeks õnnetuseks nimetanud.

„Kui waesel inimesel laps sureb, siis ei wõi tal nõnda kahju olla; tal on nagu nii raske lapsi toita ja katta; aga meiesugusele, kellel puudust ei ole, meile on lapse surm tõesti raskeks jumala karistuseks. Päälegi on alam inimene inimene iga õnnetuse wastu; tema tundmused ei ole nii õrnad kui meil; ja õnneks ei ole temal aegagi oma õnnetuse pääle mõelda“.

Õhtupooliti armastas proua sagedasti kõõgis istuda, laskis neljajalgse pingi jalge alla seada ja wõttis soki, mida Adalbertile sünnipäewaks kinkus, warraste ja lõngakeraga rüppe. Niisuguseil korral jutustas ta juhtumist enese ja oma perekonna elust wõi seletas midagi õpetlikku. Sagedasti kõneles ta waesuse kofust ja rikaste muredest.

„Auidugi peab waene inimene ka tööd tegema nagu rikaski, aga ega temal neid muresid ei ole. Temal on ükskõik, kuidas elab, kui tal aga riided seljas ja tükk leiba on; keegi ei nõua temalt rohkem. Teine asi on rikka elu; tema peab juba oma au pärast teistki elama. Kas ise tahad wõi ei, kas seda tarwis on wõi ei, aga pead toredamini elama, pead peenemalt sööma, toredamalt toad sisse seadma ja kallimalt riides käima. Pead lapsi seisuse kohaselt koolitama, kaswatama ning katma, muidu wõid jällegi naeru alla langeda... Oh, mis teab teiesugune neist muredest, mis muret on teil! On päewased talitused lõpetatud, heidate hooletult magama ja ast tehtud!“

Teinekord rääkis ta enesest. Ta tõrjus tagast arvamise, nagu oleks ta lihaw ja paks.

„Paksuks võib seda nimetada, kes näituseks kõhust paks on. Aga mina olen üleüldse lihawa ihuga; mul on nägu, kael, rind ja kõik muud kohad lihawad — ma võin seda ju näidata — ja ainult maitsetu inimene võib öelda, et see inetu on! Ja üks iganüks meist ole jumalast loodud, üks kõhn, teine rammus, üks kelba söögiga, teine wõtjam. Kõik on ju jumalast“.

Aga mõnikord kaebas ta isegi oma lihawuse pärast ja tunnistas awalikult, et ta kõiki rohte selle wastu olla proowinud, aga need ei aidata midagi. Ta langes turult tulles hingeldes kõõgi pingile.

„Oh jumal, jumal, mis sugune karistus küll, kui inimene nii lihaw on!“

Kui Epp mõnikord õhtul oma magamisraamil palwe keskel ei ninunud, siis palus ta jumalat, et see prona lihawust wähendaks ja tema elu selle läbi kergendaks.

Tüdrukud aga, kes ei uskunud, et kõik jumalast on, nimetasid prona tagaselja paksmaoks ja ülestid irwitades:

„Ärgu ajagu enesele nii palju makku, küll siis kõhnemaks jääb!“

Õhk: „Tehku rohkem tööd, küllap siis üleliigne rasw kaob“.

Spp oli oma pikal teenistusajal sin majas palju tüdurukuid näinud, mitmesuguseid, noori ja wanemaid, hoolikuid ja hoolikaid, hääsüdamlikke ja halbu, aga nende olekust leiwanemate wastu ei saanud ta aru ja pidi omas õhtupalwes alati nende patte meele tuletama.

Kõik need teenised ainult palga pärast, tegid niipalju kui palga eest kohustatud, ei kübetki rohkem, ennem vähem.

Paremadki neist näisid herrasid oma waenlasteks pidawat, ei olnud iial nende wastu südamlikud, küsisid wõimalikult kõrget palga ja nõudsid selle iga kuu korralikult wälja. Nad täitsid ainult kohust ega mõelnudki pööale selle prona tujusid ja tahtmist tähele panna. Kas nad ei teadnud, kui waljud prona kõlbliised waated olid ja misuguseid laimata kombeid ta neist nõudis! Aga ometi käisid nad õhtuti wärawas juttu ajamas ja paraku wiis mõni neist oma kallima kõõgist läbi tuppagi. Suna see säält lahkus, seda Spp ei kuulnud.

Neil pundus aukartus herraste wastu, nad nimetasid iseäranis pronat tagaselja igasugu nimelega, aimasid järele tema lohmakas-rasket kõnnakut, käskiw-pahandawat kõnet wõi silme jõllitamisega saadetawat õhkamist.

Nad ei püstinud kانا sin majas, ei need, kes Sypule halwad olid, ega needki, kes temale kurja sõna ei ütelnud ja pronagi wastu kohuseid korralikult täitsid.

Smelikud julged ja hoolimatud enese ja teiste wastu olid nad Syp meelest. Leidsid, et prona neile küllalt wiisakas ei ole, et ülearu tööd nõuab, wõi wähe palga maksab; — ja läksid, läksid hää õnne pööale ei tea kuhu.

Aga magama minnes palus Epp, et nad waike ja rahuliku eluaseme leiaksid nagu tema ja hoolega oma kohuseid hakkaksid läitma, teades, et jumal neid iga sümipilk näeb.

Halwemad neist nimetasid Eppu orjaks ja paremadki andsid nõu, et ta korralikult palga nõuaks ja töö rohkuse palga suurusega kokkukõlasse seaks. Pronale sika kindumist wabal ajal laitsid kõik ja said pahaseks tema enesenäljutamist nähes.

Epp ei mõistnud tüdrukuid kõigi nende ässtituste pärast hukka, ei pannud neile kurja tahtmist süüks, aga wastu ei wõtnud ta nende õpetustest midagi. See oli temale kui mingi wõõras loit, mis kõigest kiitusest hoolimata omeli südamele wastuwõetaw ei olnud. Kõik need halbade kaasteenijate irwitused ja hääde manitsused langesid kui rahe ja wihm hästi tõrwatud katusele ja jooksid seda mööda maha.

Zaarkümmend aastat oli Epp õnnelikult elanud, ja aeg oli lennates läinud. Oli olnud rõõme ja mureid, mis elu igawaks ega tüütuks minna ei lastanud. Kui ei olnud neid enesel, siis ei olnud tal keeldud herraste rõõmudest rõõmustada ja nende murestid ühes muretseda. Suure ühesarnase äripäewa järele tuli pühapäew, see oli hoopis teistsugusem ja tõi huwitawat waheldust. Tegemist ei olnud küll wähem, sagedasti küll weel rohkemgi, sest tüdruk wõttis poole päewa wabaks ja sagedasti oli tarwis külalisi wastu wõtta. Need olid herraste külalised, aga Epp wõttis nad, ilma et neid oleks näinudki, kui omad wastu, suure

soole ja murega. Süüa pidid nad kõrvaltikut saama, et nad pärast naerda ei võiks, ja lõbus pidi neil olema, et nad sin majas igavust ei tunneks. Muudugi pidi Eyy kõõgis tali-tama, aga teenija ja pronu jooksid iga sümapiiki saali ja kõõgi vahet ning löid süna teateid. Tulid aga küllalised kõõgi kõrwa söõgituppa ja istusid lauda, kuulis ta nende westet (— muudugi wõdras, herraste keeles) ja lõbusat naeru, siis ei puundunud tal palju tundmusest, nagu istuks ta ise nende seltsis, maitselis roogi ja jookke, westaks juttu ning naeraks teiste naljadele kaasa.

Suuremat waheldust löid jõulu- ja lihwõllepühad, mida kaua enne päew-päewalt kaswawa põnewusega oodati, mille wastu nädalate kaua valmistati. Kui jõulupuu saakis põlema sündati ja herrased klaweri saatel laulsid „Ma tulen taewast ülewalt“ wõi „Iks roostike on tõusnud“, wõis Eyy saali uksele seista ja ühes herrastega Kristuse sündimise üle rõõmustada. Ta oleks jõululaulugi hää meelega ühes laulnud, selle wiis oli lapsepõlwest luttaw, aga sõnad olid wõdrakeelsed.

Pisarad tulid tal silmi, aga need olid pühalikku rõõmu pisarad. Lauludele järgnes lühike palwe ja sellele õhtu kõige põnewam sümapiiki: kingituste jagamine. Pronu kinkis Epyle kas tüki pluu- wõi särgiritet, paar sukki wõi päärätku. Kõõgis peilis Eyy kingituse wäikesse kasti, kus kõik wara oli, wõttis testamendi ja lauluraamatu ja istus

Biblioteka
universitatis
Dorpatensis

taua juure. Testamendi oli ta ka pronalt üheks jõuluks saanud, lauluraamatut oli ta siis juba käte wahel hoidnud, kui leeripäewal terve kihelkonna rahwa ees lombates kirikusse läks. Ta suudles mõlemaid raamatuid; otks testamendist jõulu ewangeeliumi, luges selle kaeblik-pühalikul toonil rõwasti läbi, laulis lauluraamatust „Oh sa õndsalik, oh sa rõõmulik“, pani siis mõlemad raamatud, kui neid uuesti suudelnud, kasti tagast ning heitis pühalikus seletatud rahus oma asemele.

Sonnikul oli ta wara jalul, ei wõtnud iwa suhu, sest laimatult tahtis ta laulukirikus jumala palge ette ja Kristuse, oma hinge peigmehe ette astuda.

Koju tulles oli ta sõnatu, ei kõnelnud kogu õhtupooltel, aga aeg-ajalt liikus ta suu palwesõnu ja tuttawaid laulufalme sofstades.

Kui ei olnud külalist ega erakordist talitust, siis wõttis Epp oma walmulikud raamatud ka laupäewa õhtul ja pühapäewal pärast lõunat kastist wälja, luges neid kuulda-walt sofstades ning laulis lõpuks kõrge tiiskandihäälega, ots wäljult kipra tõmmatud, mõne tuttawa laulu, nagu „Kõik kallid hingeõnnistus“ wõi „Siooni tütar, rõõmusta“.

Tüdrukud naerfid selle koube üle, prona lubas laulda, aga ainult siis, kui wõõraid kuulmas ei ole. . .

Beel käis Epp kirikus igal suurel reedel, kui Kogata kurtwad sündmused ette loeti, ja estmise ülestõusmise-püha hommikul, kui rõõmusõnumit Kristuse hanast tõusmisest ja wõidust surma ning pörgu-hana üle kuulutati.

Paarkümmed aastat on Epp sin majas eluiserud. Vähe on selle aja jooksul mündatust olund ja unendust ette võetud. Vanamoodsele kunstlikult nikerdatud mööblikogule ilmus uus, moodsam ja lihtsam kõrvale, aeg-ajalt riputati saali või kabineti seinale mõni wanamoeline uus pilt, seati akna alla uus lillelaud, toodi kööki mõni haljas kastrul, tõsteti mõni laud, kapp või kummut teise kohta ja aasta nelja eest seati korteri elekter, mis prouale hulgakis ajaks külaskäikudel kõne-ainet andis. Muudu jäi kõik wana wiisi — seesama korter kesklinna wanas kivist majas teisel korral; ruumikad toad wadalate aken- dega, mis lihedate, õõsel kahekordiste, päewal ühekordiste eesriietega kaetud; needsamad suuremaolisedapid, kõhukad kummutid, kõrgete seljatugedega söögitoa-toolid, tammepuust awarad woodid, söögitoa laud jämedate elewandijalgega ja puhwetikapp, suur ja wägew kui Wanajumal.

Su kaupmees Minnuse majas woolas kui oja wadalal tasandikul. Et herra, waike ja allabeitlik, wahete- wahel õhtuti hiljaks jäi ja tuikudes koju tuli, siis proua käest walju õpetuse sai, — see ei rikkunud üleüldist maja rahu, sai aja jooksul isegi harilikuks asjaks.

Walitsus oli majas proua Minnuse käes, herra ast oli raha teenida, proua õpetlikke seletusi ilma ja elu üle kuulda ja oma nõrkustest ning ekstimistest häbi tunda.

Palju pahandust, palju muret, kognut pisaraid ja isegi

palweid jumala poole maksid lapsed Epyse. Kõige rohkem waewas Epyu ja teist teenijaid wanem poeg Adalbert — toores, ülbe, kurikawal ja kõwa südamega poiss. Tal oli tungiw tarwidus kedagi piinata, ja kannatlik ning waitue, asandlik ning lihtsahingeline Epy näis talle seks kõige kohasem olewat. Ta teadis, et Epy ei lähe emale kaebama ega hakka wastu, nagu teised teenijad; waatab ainult paluwalt otssa, manitseb ja tuletab jumalat meele, kes aga weel kunagi Adalberti üheski teos ei takistanud ja keda sellepärast kartta ei maksuud.

See jõllis silmega ja paksude huultega, pungis põstiga poiss oli kui ema suust kukkunud, ja iga temp, nii jäme kui see ka oli, leidis ema poolt imetlust.

„Mis sellest küll saab!“ hüüdis prona Minuus iga kord õnnelikus waimustuses, kui Aadil jälle mõne koerusega walmis saanud. See ei takistanud teda mõnikord tühja asja pärast poissi tagumast ja hoosse sattudes legi ta seda kirglikku löbutundega. Mõni tund hiljem kandis ta Aadil jälle kätel, suudles teda lahusudes igasse kohta ja hüüdis suudluste wahel:

„Minu armas poiss, minu kallid laps, minu ainuke!“

See oli muudugi liialdus, sest Eugen ja Mirandola julgustid, kui emal pehnuhoog möödaks oli, jälle tema lähedusse ilmunuda ja andsid eneste olemasolust arast märku.

Eugen oli arg, unistaja, waitue ja üksindusearmastaja. Ta tuli Epy juure kooki, kui sääl kedagi teist ei olnud, waatas sääl waitkides ümber, katsus peeglikult mõnda

asja, lõikus mõnda pilbast ja kadus kohe, kui teist kinnis
tulawat. Väiksema oli ta kööki tulles alati pööru rüppe
surunud ja kätega tema põlvi kinni haaranud, mis eest teda
proua Minnus mõnigi kord tutti pidi köögist söögikuppa
wiskas. Hiljemini kõneles Eugen Epule mõnikord koolielu
raskustest ja koolitöetajate kurjusest. Epp manitses teda
ustuusele ja korralikkusele ning saatis köögist ära õppima.

Mirandola ei olnud ei isa ega ema moodi. Saleda
kaswuga, kõhn, kitsa näoga, punakate juustega, aristokraat-
liku näoilmega, tundus ta kõigile külma ja uhkena. Ema
käis temaga wiisakamalt ümber kui poegade, noomis teda
wähem, ei peksunud kunagi, seppis isegi sellega, et tütar koolis
wäga keskparaselt edasi jõudis.

Sipp oli kõik perekonna rõõmud ja mured Minnustega
ühes elanud. Oli õnnelik uneta oma raamil walwanud,
kui sarlad kõigist kolmest lapsest üle käisid, oli ke-
wadel eksamite ajal müreaga lõpunoisust oodanud, oli Eugeni
kohakuse ja Adalberti koeruste pärast ärewil ning kunlas rahutu
ärewusega Mirandola waewalist edastjõudmist. Ainult Eugeni
julges ta waiksel manitseda, teiste pärast palus ta salaja
jumalat. Iseäranis sagedasti tuli tal jumalat Adalberti
pärast paluda, kui see üliõpilaseks sai ja siis pillawat wõi
kognuit ulakat elu hakkas elama. Proua Minnus ei häbe-
nenud oma trunle ümmardajale läbilöödud summade, wäl-
gadest ja isegi naisterahwastest rääkida, niisugustest naiste-

rahwastest, kellest ansad emad ainult softstades kõnelewad ja selle juures wäga tõsiselt pääd kõngutawad, kui asi nende pojisse puutub.

Mirandola ei teinud Epule mitte wähe muret. Tütarlapselt neiuks walmides muutus ta isemeelsemaks ega pännud ema manitsust ja juhatust enam mikski. Kunnas oli aga enam juhatust tarwis kui selles eas! Juba oli Mirandolat unklisal mõne noorherra sellsis kõndimas nähtud, juba oli ta paar kirja saanud, juba lukustas ta hoolega oma laua laeka. Teadagi, mis see kõik tähendas!

„Kui ta ainult waele wõi joodikuga kokku ei saaks“, õhkas proua Minnus Epuga kahekeest kööki jäädes.

„Mõned ei ole rikkad, aga elawad siiski wäga õnnelikult“, tähendas Epp wäiksel; „iseasi on muidugi joomine; hoidku jumal selle eest igaüht“.

„See on teine asi, kui waene ja tundmatu waelele lähed!“ hüüab proua Minnus ägedalt. „Aga meie tütar, Mirandola! Kui tema waelele mehele lähiks, wajuksin ma häbi pärast maa alla!“ Ja proua paneb lihawad sõrmed ahastuses wahelisi ning kõngutab niisugust hirmust mõtet eemale tõrjudes pääd.

Epp palub õhtul magama heites jumalat, et ta Mirandolale mõistlikku mehe annaks, mitte joodiku. Aga rikast ei palu ta jumalalt mitte, ja see waewab natuke südame tunnistust: on ta leiwanemaise tru, kui ta neile seda ei palu, mida nad nii wäga ihaldawad?

Astakümnete jooksul linnas elades oli Epp maa unustanud ega teinud katseidki, et mälestust endisest ilmast elustada.

Kui aga aeg-ajalt maa linnale lähenes, linna tungis, kui laadapäewa eelõhtul sajad talumeeste wankrid pikaldase mürinaga läbi nulktsate kuuldi weerawat, siis tundis Epp salarahutust. Ta palwetas õhtul tungiwamalt, ei ninunud nii pea, magas rahutult ja ärkas hommikul wara.

Nulktsalt kostis jälle katkestamatu wankrite mürin, inimeste hära, lojuste röökimine ja lammaste määgimine.

Õhtupoolel palus Epp luba wälja minekuks, ja proua pistis talle suuremeelselt isegi mõne rubla pihku.

Aeskliina nulktsad ja turg olid sõnnikuga, õle ja heina praehiga kaetud, õhus Epule nii armas sõnniku, heina ja täita lõhna segu, mis erutas, elustas ja joowastas.

Turul oli weel elaw kaubitsemine, rutati wiimaste pudulojuste, hobuste, walgete punanumate ja karwaste omakoetud kangaste müümisega. Kuiwad kõrred kahisesid jalge all, meeste kodukoetud wammused ja naiste ruudulised suurrätikud olid nii omased, et neid igaühe seljas kätega oleks katsuda tahtnud.

Epp toetas mõne tööwankri kulunud peele najale, kuuldas, kuidas hobused „krõuh, krõuh“ heinu närised, kuidas meshed toorelt, aga häält südamest ja tuttawate sõnadega sõimlesid, pooljoobnult lallutasid ja wandusid, naised aga kümnes uundrukus, suurrätikutesse mähitud, kui heinasaod nägemata sammul pikkamisi wankrite wahel liikusid wõi hallide kuhjadena liikumatult wankrit istusid.

Epp kõndis ja seisatas, tundis eneses arusaamatut erewust, wahtis ümberolijate nägusid, nagu otsiks nende hulgas mõnd tutawat, leidis nad kõik nii lähedased oawat, aga omelt ei olnud ühtegi, kellega mõne sõna oleks wõinud wafetada. Rahuldamatult igatsus rinnas, läks ta koju, mõnd kuiwanud heinakõrt talumehe märstist mälestuseks kaasa wõttes.

Uhel sügisese laadapäewa õhtupooltel wankrite wahel turu pääl liikudes ja omaseid nägusid wahtides jäid tema silmad saats habemega talumehe pääle kaunemini peatama.

Ta ei suutnud silmi sellelt punakaks põlenud, higist läikiwalt näolt tükil ajal lahti hiskuda, ja järsku tundis ta pistet südamesse: see oli naabri perepoeg Otto, kindlasti tema — näe, nina kõrwal on wäike noa kriips; poisikesepõlwes kakeluses saadud.

Eppu ei pannud ta lähese, kõneles midagi wankrit istuwa naisemäega ja toypis pakikest märst alla õlgedesse. Ja, see oli tema, Otto, kes lakas . . . Epp katkestas mõtte ja hakkas palwesõnu sofstama.

Otto wandus kõwa häälega ja nimetas naist lehmaks, et see ennast märstl kergitada ei wiistada.

Naine pureles waikselt wastu ja katsus ennast teisele serwale nihutada.

Õhtid pakid paigal, tõmbas Otto põnetaskust pudeli, kummitas seda natuke suu kohal, tegi korra pikalt „ääh!“ karsutas jäledasti nägu, äigas käisega korra üle suu ja ulatas siis pudeli naisele:

„Küüpa, keet, saab soem! Wikk tee ees! . . .“

Naine rüüpas korra, puristas, kärjutas nägu ja kukkus kõhima.

„Soo, näd on wist kõik korras,“ ütles Otto. „Las-tele saia ostid? Ega need kuradid muidu hingerahu anna!“

Ta kohendas weel märssi, ütles naisele mõne söimuse, kobis siis ise ka wankrite, ja pikkamisi weeres see edasi, laada liikumisse ja käreasse kadudes.

Epp seisis weel tüki aega paigal, aina sinnapoole wahtides, kuhu Otto oma naisega kadunud. Aisa oisa müks öla wastu äratas ta üles ja pikkamisi läks ta kodu poole, südames erutus, millest ta ütelda ei teadnud, on see õnne- wõi õnnetusetunne.

Ta palwetas sel õhtul kanna, teadmata isegi, mis eest, mispärast, aga süda oli üle woolamas ja kelle muu kui jumala ees pidi ta selle wälja puistama.

Aastad läksid lennates, kaswades kümneteks, ja alalises hoolsas tegevuses ei pannud Epp ajalendu lähelegi, kuigi palju märke seda meele wõis tuletada.

Serra pään oli paljaks läinud, keha kõsti wajuunud, sammud lõntsiks jäänud. Proua juuksed olid hallid ning näokortse ei snutnud puuder katta ega wärw warjata. Lapsed on juba täisealised. Mirandola meheleminek teeb wane- matele juba mõned aastad muret, weel enam aga Adalberki joogiwõlad ja skandaalid ning Eugeni närwlikud pääwalu- hood, mis teda õppimast takistawad.

Ah nii palju on muresti, mida Epp herrastega ühes muretses, kus on tal aega enese pääle mõelda!

Aga wassak jalg ei taha õhtupooliti enam sõnakuulelikult liikuda, ristluid ja pihad walutawad magama minnes, uii et pikagi palwe järele enam mõnikord uni ei tule. Nii-suguseil korral hiilib Epp hirm wanaduse eest südame ja kujutuses kangastuwad kohutawad pildid. Ta näeb ennast jõuetuna, nõrgana, haigena, näeb ennast woodis lamawana. Nüüd pingutab ta weel jõudu, sundab weel talitustega toime saada, käib prona ees kärmesti, et sel meelegi ei tuleks ta wanadus. Aga mis stis, kui prona kord oneti ta jõuetust märkab, ta kõlbmatuks tunnistab ja wiletsa sandina minema saadab? Eks ole tal selleks ju õigus, ammu oleks tal selleks õigus olnud! Oune wõib Epp tänada, et teda siin majas nii kaua peetud, oma inimesena peetud, söödetud ja kaetud!

Kuhu minna, kui ta siit minema saadetakse? Kes wõtab wigase, lombaku, jõuetu wanainimese oma maija? Noores põlwes kunlis ta midagi walla waestemajast, mis küll elajalaudast wist parem ei olnud, aga oneti wõisid sääl oma walla abitud inimesed pääwarju leida. Kas wõetakse aga teda, kes aastakümned linnas elanud, siina wastu?

Pääle mõne rubla raha, hädaliste riidehilpude ja jalatiste ei ole tal midagi.

Gerjama minna? . . . Ei, ei, ta sureks häbi pärast; ennemini juba nälgja surra. Zälle kujuneb ta sitme ette waestemaja tuba, poolpime, must, uurkades räbalahunnikud ja nende

pääl sõdikute käes waewlewad kasmata, nälgunud wanakesed, kõhimine, laskamine ja oigamine ööd ja päewad.

Siin katkestab Epp oma kujukused ja pöörab tungiwa palwega jumala poole, et see ta siit ära enese juure kutsuks, teda wõrrastele inimestele tülikks ja koormaks ei jätaks. Ta palub päälekäiwalt, ei lõpeta enam sõnadega: „fiski, sündigu sinu tahtmine“, ei suuda enam kõike, mis ka jumal temale peaks saatma, usu ja kannatuse katsumiseks, tarwilikuks pidada.

Pühapäewiti lähed Epp sagedamini kiriku, et jumalale lähemale pääseda, tema lähelepanu äratada, palwetab põlwili pikalt ja kaugekaelselt, mõnikord lausa peatset surma nõudes.

Wälja tulles seisatab ta ja wahib kuu tee ääres seiswaid, küürutawaid, istuwaid ja koonutawaid sante, neid wiletsaid meeste ja naiste jäänuiseid, kes siin oma wigasuse, wiletsuse, alandlikkuse ja armetusega wõistlewad, oma wigaseid siikmeid: kõweraid jalgu, wärisewaid käsi, pimedaid silmi wõi mädanewaid haawu üksteise wõidu kui huwitawat kuuva näha pakkudes.

Peab ka tema ükskord oma wigase põlwe siin paljastama, seda terwese ilmale näitama, kõigi abinõudega kirikuliste lähelepanu oma pääle tõmbama! Suidas ta oma põlwi pimedas sakaski paljastamise ja Otto suudlemiste eest oli kaitsnud. . .

Epp hüüab Isa, Poja ja Püha Waimu appi palust mõtet katkestama ja sammub ruttu kodu poole. . .

Wanadus läheneb aga kiiresti ja raske on seda pronagi ees enam warjata. Ikka sagedamini pahandab ta, et Epy midagi hooletult teinud, et midagi unustanud, et aeglane ja tuhm on. Epy sunnib enese kiiresti kätma, kiiremini kui enne, sunnib enese isegi rõõmsaks, räägib rohkem kui enne ja katsub igal kombel wanadust warjata, seda kõigi abinõudega kinni katta; aga südames on õhtuli walu, palwetades tulewad pisarad silmi ja ahastus peletab õõseti une.

Ta palus kirglikult jumalat, kordas üht ja sedasama, nõudis järelejätmata surma, nõudis õigusega, tegi isegi etteheiteid, et jumal temale liiga raskeid katsumisi saadab.

Sni ta ühel talwedõhtul pimedas kõõgis omal raamil, mis keskelt ikka sügavamale lohku wajunud, jälle kuu järelejätmata jumalat oli palunud, kuuldus herraste tubades käre ja hädaldawaid häädeid.

Midagi halba aimates hüppas Epy asemelt ja jäi kuulatama: tubadest kostis sammude müdin ja õhete hulka proua hädaldamine ikka selgemini.

Tüdruk oli paari päewa eest halwa toitumise ja proua halwade sõnade pärast läinud, Epy oli üksi teenija kohuste täitja. Närmesti kobas ta sibiril tikutoosti järele — säääl oli see alati — ja süütas lambi põlema. Sel silmapilgul jookse proua kõõki, hakkid junnised sasts, kortsus, wärwimata näol ahastus, silmis meelisk hirm. Singeldes ja käst ringutes hündis ta :
„Epy, Epy! . . . Jookse . . . Jookse ruttu! Eugen

on suremas!.. Isfand jumal, jookse ruttu arsti järele...!
Eugen on minestanud!..“

Epp osts kärmesti hilpe, käed värisevad, aga süda oli julge ja kindel suures kohusetundes: tema ei lohi hirmu ega ahastust tunda, see eksitaks ainult, tema peab aitama, tema käes on Eugeni elu!

Prona aga kiirustas, ei annud aega riideidki selga panna. Daewall sai Epp kingad jalga ja sunnrätiku ümber. Siis nuustas ta wigase jala ja madalad rinnad, oli mõne sammuga unksisal, hõikis woorimeest, aga et seda ei olnud, siis jooksis, jooksis lombates, jooksis lennates, kui wigastatud kiwaga lind, nii et terwejalgne ega woorimeeski temast ette poleks jõudnud. Hõrnus aga kõlas tal prona meeleheitlik hüüe:

„Eugen on suremas!“

Ja südames oli teadmine: Minu käes on inimese elu!

Ta leidis wiimaks maja, kus arst elas, ja hakkas kõlistama. Ei olnud tal ei argust ega kõhklemist: wahetpidamata kõlistas ta üht kella suure maja wälisuksel, kus hulk walgeid silte üksteise kohal ja kõrwal.

Wiimaks tuli keegi kõlistades ja wandudes.

Epp hüüdis juba läbi ukse, et Eugen suremas.

Ta sai õõrahu rikknmise pärast sõimata, sest et insehneri korteri oli kõlistanud.

Meelt heites hakkas ta teist kella kõlistama.

Ühki aja pärast tuli keegi, kuuldas ukse tagant Epu teate ja ütles, et arst kodus ei olla.

Epp ei uskuund, palus jumala nimel arsti kohe tulla: Eugen, Minuuste noorherra, olla suremas, olla minestauud . . .

Viimaks pidi ta siiski uskuma, et arst tõesti kodus ei ole, wist aga klubis, sinna wõida teda otsima minna.

Epp päris klubi aadressi ja jooksis lennates kui wi-gastatud tiiwaga linn edasi. Mõne ajawitwa eksimise jä-rele, mis teda meeleheitetele wiisid, leidis ta klubi, waidles eeskojas hulga aega uksehoidjaga, kes teda nullifalse tahtis kihutada, aga viimaks ometi arsti otsima läks.

Tüki aja pärast tuli uksehoidja ja käskis oodata: arst tulla warsti, — lõpetada mängulauas partiid.

Epp seisis jahedas eeskojas ja ootas, ootas kannata-mata, ootas kui tulistel sütel, ei pannud tähele ei ham-maste sõgsemist ega külmawärinaid.

Viimaks tuli arst, kuulas Epu ahastawa kutsu ra-hulikult ära ja lubas warsti tulla. Mingu aga, õelgu her-rastele, et warsti tuleb. Pritstagu külma weft meelekohile.

Epp sai lombakuse ja hooletuse pärast pronatt hirm-sasti sõimata: eluaeg kahjalseda ta, et niisuguse lombaka weenukse oma maija wõtnud, kes isegi siis jalgu laisalt järel wedada, kui inimene suremas! Wakkasant wõida nii ühest talust teise lomberdada, aga mitte herraste teenija! Mis teenija, sant, armuleitwa sööja, kerjuseks kirikutee ääre kõlblik!

Epp sai sel juhtumisel kuulda, kuidas prona teda hindab, mis ta üleüldse wäärt ja milleks kõlbab; aga praegu ei olnud tal aega selle üle mõelda, ei olnud aega kurwasta-miseks — Eugen oli suremas ja arst ei tulnud ega tulnud!

Epp istus aseme äärel, rätik ümber, kuuldas hääli, mis tubades kuuldufid, katsus nende järele haige seisukorda aimata ja ootas arsti.

See tuli wiimaks; tubades waikis jooksmine ja proua hädaldamine.

Eugeni elu õeldi sedakorda päästetud olewat.

Epp heitis asemele, wöttis waiba pääle, aga külma-wärinad ei lahkunud; wöttis weel suurrätiku waiba pääle, aga ka see ei aidanud. Nüüd tuli tal meele, et juba klubi eeskojas oli külmetanud ja koju tultes mitte enam sooja saanud.

Sel õöl magas ta halwasti. Meeles olid proua walusad etteheited, mis, paraku, õiged, ja rahutult ninudes nägi ta kerjuseid kirikutee ääres ning walla waestemaja. Weel nägi ta end walgeis rõiwis leerilapsena õpetaja maja juures; pafunakoor mängis:

„Si-oi tü-ütär, rõ-õ-õ-õ-õ-musta“ ja kogu kihelkonna rahwas seists kahel pool teed, mis kiriku wiis. Seda teed mööda pidi ta ükstuda, nii kiiresti kui jõudis, kiriku jooksmata. See pidi mingi Siioni wõidujooks olema.

Ta pistis jooksu, nii kiiresti kui suutis, kiriku poole; rahwas kahel pool teed naeris; tema aga jooksis, jooksis lombates, jooksis lennates, kui wigastatud tiiwaga lind, komistas kiriku kiwitrepi wastu ja kukkus. Siis istus ta jõnetult ja wärisedes trepi külmale kiwile, paljastas oma põlwe ja palus halastust, sest et lombak on ja kiiremini joosta ei suuda. . . .

Ta ärkas järgmisel hommikul hilja, aga jäi veel väheks lamama. Püüdis see jõud, mis ta igal hommikul ühe nõksuga jalule wisaanud.

Söögitoas kuuldudwad hääled, pronagi on wist juba ülewäl, aga tema siin lamab veel omal raamil!

Pikkamisi ajab ta enese istuti — keha on raske ja iga liigutuse juures lööb walulaine pääs meelekohti wastu.

Tohib ta sellepärast woodis wedelda ja oma walu mailsema hakata!

Jõudu pingutes tõuseb ta jalule, ajab hilisud selga, wajub veel korraks raami serwale kõssi, aga kargab, söögitoast raskeid samme lähenemas kuuldes, üles ja algab talitust.

Elustust annab talle teade, et noorherra toibunud ja waikselt woodis lamada.

Aga liikmeid halwab imelik tuimus ja tinane raskus weab keha maa poole. Pea wajub ta pingile, pea toetab end pliiidi najale, seisab kõstiwajunult ja kätib jalgu wedades. Trepist üles tultes kipub hing rindu kiuni jääma ja jalad on nii nõrgad, et paar korda enne ülesjõudmist puhkama peab.

Ei läinud korda oma nõrkust ja haiglust warjata ja asjata ootas ta rutulist toibumist.

„Issand jumal, mis sugune karistus, nüüd jääb veel see ka haigeks!“ hüüdis proua ja suurtest jõllis silmist paitis tal tõstne meeleheide ja õigustatud pahameel.

Epp tundis enese süüdlase olemat, aga mingi tuim ükskõiksus oli südames.

Ta ei võtnud enam lõunal iwagi, ja kui nõud pesitud, läks ta teenijatuppa ning heitis kartmata ja kõhklemata woodi.

„Mina wist enam ei tõuse“, ütles ta, isegi selle rõõmuwärina üle kohkudes, mis häälest kuuldus.

Südames oli tal tõesti salalootus ja rõõm, et jumal ta palweid wist kuulda võtnud. Ja see lootus kaswas, sest haigus raskenes iga tunniga, kohin kõrwus suurenes, hingamine muutus hingeldamiseks ja kõha wapustas keha, mis kui tules hõõgus.

Kõõgisti kuuldused weel prona häädaldamised, kuuldused kaebused teenijate pärast, kes paigal ei seista, tänamatud olla, palju palka ja hästi süüa nõuda ja keda weel talitama peab. Siis rääkis ta midagi Eynsiki, keda kui oma intimest pidanud, kes aga nüüd põdejana kaela wõib jääda.

Epp kuulis seda, aga walu need sõnad ei teinud. Kibe wõitlus oli tema ihus kahe wastase wahel alanud; selle wõitluse wuhin kostis ta kõrwus ja kuumus hõõgus kui kerisest.

Ta softistas aeg-ajalt palwesõnu ja kordas ikka ühte: et jumal ta siit päästaks, wõimalikult pea.

Eugen tuli teda järgmisel päewal vaatama. Ta oli arstiteaduse üliõpilane, ja raske ei olnud tal ära tunda, et Eynl kopsupõletik, külmetamisest saadud. Prona seisis juures, kui Eugen haige tuiksoont katsus.

„Ole sa jumala pärast ettevaatlik, muidu võid veel ise ka haigeks jääda“, manitses ta poega. „On sul tarvis teda käega katsuda! Vaata niisama, kui tahad. Ehk parem ära tule üleüldse slla. Kui tarvis, laseme arsti tuua, aga sina hoiu ennast . . .“

Ja wähe aja pärast lissas ta juure:

„Ta on lihtne inimene; on haigus surmast, sureb nagu nii.“

Proua käis mitu korda päewas Epu seisukorra järele küstmas ja päris iga kord põhjalikult: kas on halwemaks läinud, kas pää wäga walutab, kas kops on kõhides wäga walus, kas hing kipub-kinui jääma, kas nõrkus wäga suur?

Aimates, et proua wist sedasama ootab, mis ta isegi, lissas Epp oma wastustele rahustawalt juure:

„Ei mina enam . . . tõuse . . .“

Eugen, kes kaks korda päewas haigel palawust kraadida laskis ja tuiksoont katsus, tõendas sedasama. Nõne päewaga pidi kõik selge olema.

Epp ootas ja proua niisama.

Kui Eugen kuendal päewal enne lõunat jälle haige tuiksoont katsus, awas Epp mitu korda silmad, ja hingamisest oli kuulda, nagu koguks ta end kõnelemisest.

Wstimaks tuli kuiwade, uhatanud, wikkis huulte wahelt katkendiliselt kuuldawale:

„Selja taga . . . õnnistegija . . .“

Eugen ei saanud aru.

„Seina pääl . . . ripub . . . selja taga . . .“

Eugen löi silmad haige selja taha.

Woodi kohal seinal rippus turult ostetud mõnekümne-
kopikaline ristilöödud õnnistegija, okkiline kroon pääs,
wepesjarad otsale rippuwate junksesalkude wahel, kollased
käsiwarred wälja sirutatud, peopesadest naelad läbi löödud,
ninese ümber riidehily, kondised jalad waheliti.

Selle alla olid piltpostkaardid lehwikuna ritta seatud;
need kujutastd siledaks kammitud noorherrade ja toreda fri-
suuriga daamide armulugustid mitmesugustes järkudes: ühel
kaardil wastastikune kelmikas naeratamine, teisel suudleb
kawaleer daami üle öla, kolmandal — tugew kaelustamine
saledas seisendis.

Need kaardid oli üks lastunud teenijaist sinna unu-
tanud.

„Pange see . . . õnnistegija . . . et ma näeks . . .“

Eugen wõttis ristilöödu pildi ja riputas selle Eyu
woodi ette seinale. Siis andis ta wanast lohklisest ja kühm-
lisest washkoobist, mis woodi äärel pingil, Eyu wett rüübata
ja läks. Peatas weel läwel, waatas tagasi ja läks.

Syy jäi üksi, ihu-üksi. Tema nõrkenud kehas algas
wiimane heitlus elu ja surma wahel, sühike ja äge.
Ta ei näinud enam õnnistegija piltigi seinal;
silme ees oli öö, milles heledad wärwilised joad sähwisid ja
wikerkaarelised rõngad lendlesid. Kõrwus kohises ja hulus

kui torm. Tägematu jõud wirtsutas nõrkenud keha, wenitas ja wäänas liikmeid, kui tahaks neid küljest kiskuda.

Siis jäi pikkamisi kõik waiaksemaks, wõitlus elu ja surma wahel oli ofustatud.

Pimedus ühes sähwiwale walgusejugaadega ja wikerkaareliste rõngastega kadus silme eest. Nõrwns waibus formi koshu ja hulumine.

Epp lamas liikumatult asemel, ja kui ta silmad awas, kiirgas midagi ta ees.

Päikese kiired sätendasid wanal lohklikel ja kühmlisel wasktoobil, mis Epp weel jatul olles ise peene tuhaga haljaks nüskiind.

Siis wajasid laud jälle kinni, ja ta nägi enese walgeis rõiwis, lauluraamat käes, nagu leeripäewal, kogu kihelkonna rahwa keskest läbi kiriku poole kõndiwat.

Ta läks ühki, aga ei kartnud ega hābenenud, sest wasak jalg oli tal terwe ja sirge kui paremgi.

Nõrgest tornist aga kostsid pasuakoori helid ja kogu kihelkonna rahwas laulis kausa:

„Si-oo-ni tū-ū-tar rō-ō-ō-ō-mus-ta!“

Epp astub ühki kiriku poole, südames pūhalik rõõm, sest kirikus ootab teda Peigmees.

Ohjupoolne päike paiskis läbi teenija toa kitsa akna. Tema kiirtes woodi ees pingil kiirgas wana kühmline wasktoop kui kuld.

MCM

OPAMEES